

Onderzoek naar verlies in de kindertijd: Rouw binnen het gezin

Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek¹ blijkt dat jaarlijks ruim zesduizend minderjarigen één of beide ouders verliezen. Nog veel meer kinderen ervaren het overlijden van een andere dierbare. Het meemaken van een verlies van een dierbare kan aanhoudende emotionele gevolgen met zich meebrengen, met name wanneer er sprake is van een plotseling en gewelddadig verlies, zoals in de context van een verkeersongeval. Meer wetenschappelijk onderzoek is nodig om in kaart te brengen wat kinderen en jongeren nodig hebben om hun leven weer op te pakken na een verlies door een verkeersongeval. Daarom richten onderzoekers van de Universiteit Utrecht, Universiteit Twente en Rijksuniversiteit Groningen zich op het herkennen en behandelen van rouwklachten bij kinderen en jongeren die plotseling een dierbare zijn verloren aan een verkeersongeval.

Auteurs: Iris van Dijk^a, Paul Boelen^{a,b}, Jos de Keijser^{c,d}, Lonneke Lenferink^{a,c,e}

Iris van Dijk | Fotografie: Charles van Dijk

Veel kinderen ervaren na het verlies pijnlijke gevoelens, waar ze meestal weinig controle over hebben. De meeste kinderen krijgen in de loop van de tijd meer controle over deze gevoelens en vinden een manier om verder te gaan met hun leven. Sommige kinderen kunnen naar aanleiding van een verlies echter vastlopen in het rouwproces. Vooral een plotseling en gewelddadig verlies, zoals in de context van een verkeersongeval, kan zulke hevige rouwklachten met zich meebrengen. Een Amerikaans onderzoek² toont aan dat 10% van de jeugdigen (tussen de 7 en 18 jaar) na een plotseling verlies van een ouder hevige rouwklachten vertoonden die niet afnamen over tijd.

Deze rouwklachten worden omschreven als een 'persisterende (ofwel aanhoudende) rouwstoornis' in het Diagnostisch en Statistisch Handboek van Mentale Stoornissen (DSM). Er is bij kinderen en jongeren sprake van een persisterende rouwstoornis wanneer hevige rouwreacties langer dan 6 maanden na het verlies aanhouden en het dagelijks leven in de weg staan. Dit kan gaan om gevoelens van bijvoorbeeld ongeloof over het overlijden, eenzaamheid, intense emotionele pijn, het hebben van een intens verlangen naar de dierbare of van opdringerige beelden en gedachten over het overlijden. Sommige kinderen

ervaren naast rouwklachten ook symptomen van een depressie of een posttraumatische stress-stoornis (PTSS). Zo toont onderzoek onder Nederlandse kinderen en jongeren (tussen de 8 en 18 jaar)³ aan dat, gemiddeld 3 jaar na een overlijden van een dierbare, 35% persisterende rouw, 26% PTSS én persisterende rouw en 38% weinig PTSS of persisterende rouwklachten ervaarde.

Gezinsfactoren

Het eerder genoemde Amerikaanse onderzoek laat zien dat de mate van persisterende rouwklachten van ouders na het verlies een belangrijke rol speelt bij depressieve klachten van kinderen. Wanneer ouder én kind beiden rouwklachten hadden, was de kans groter dat het kind 3 jaar later depressieve klachten ervaarde. Een Australisch onderzoek onder ouders en kinderen met een vluchtelingenachtergrond⁴ bekeek de invloed van de persisterende rouw van ouders op de emotionele problemen van hun kinderen. Het onderzoek wees uit dat wanneer er sprake was van warm ouderschap (het laten zien van affectie naar het kind en bewustzijn van de behoeften van het kind) én weinig rouwklachten bij ouders, kinderen minder emotionele problemen hadden. Hoewel er bij kinderen met meer emotionele problemen ook sprake kon zijn van warm ouderschap, maakte de mate van rouwklachten van ouders hierbij een verschil. Warm ouderschap was namelijk gerelateerd aan meer emotionele problemen bij kinderen wanneer ouders meer rouwklachten ervaarden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat warm ouderschap bij ouders met meer rouwklachten anders van aard is dan bij ouders met minder rouwklachten. Het zou kunnen dat ouders die meer rouwklachten hebben, eerder de neiging hebben hun kinderen teveel te willen beschermen. Dit gedrag

van ouders zou emotionele problemen bij kinderen kunnen teweegbrengen.

Meer onderzoek is nodig

Hoewel eerder onderzoek een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan meer kennis over rouwklachten bij kinderen en de wisselwerking met klachten bij ouders, hebben deze studies ook beperkingen. Opvallend aan deze studies is dat er telkens een andere definitie wordt gebruikt voor persisterende rouw. Persisterende rouwklachten zijn gemeten met instrumenten die niet overeenkomen met de huidige DSM-criteria van een persisterende rouwstoornis. Het is daarom onduidelijk hoe vaak persisterende rouw bij kinderen en jongeren voorkomt. In Nederland is momenteel nog geen instrument beschikbaar dat persisterende rouwklachten meet. Een dergelijk instrument kan hulpverleners de mogelijkheid bieden om persisterende rouwsymptomen tijdig te kunnen signaleren zodat passende hulp geboden kan worden. Daarom is het van belang om een instrument te ontwikkelen dat beschikbaar wordt onder hulpverleners.

Ook is meer onderzoek nodig om te achterhalen welke gezinsfactoren een rol spelen in de ontwikkeling van persisterende rouw bij kinderen en

Paul Boelen

Jos de Keijser | Fotograaf: Kiki Groot

jongeren. Onderzoek suggereert dat de klachten en het gedrag van ouders hierbij een rol spelen, maar er is tot nu toe nog weinig bekend over welke aspecten van het ouderschap daarbij precies belangrijk zijn. Meer kennis hierover draagt bij aan het ontwikkelen van passende hulp.

TrafVic Kids onderzoek

Onderzoekers van de Universiteit Utrecht, Universiteit Twente en Rijksuniversiteit Groningen richten zich met ondersteuning van het Fonds Slachtofferhulp in het onderzoeksproject 'TrafVic Kids' op het herkennen en behandelen van rouwklachten bij kinderen en jongeren die plotseling een dierbare zijn verloren aan een verkeersongeval. Het doel is om effectieve hulp te ontwikkelen voor de kinderen en jongeren die vastlopen in hun rouwproces. Hiervoor zijn

Lonneke Lenferink | Fotograaf: Klaas-Jelmer Sixma

meetinstrumenten nodig waarmee persisterende rouwklachten tijdig kunnen worden getraceerd. Daarom wordt een vragenlijst ontwikkeld en geëvalueerd om persisterende rouwklachten bij kinderen en jongeren te kunnen signaleren. Deze vragenlijst kan in de klinische praktijk worden gebruikt en is ook gericht op jeugdigen die een verlies hebben meegemaakt door een andere oorzaak dan een verkeersongeval. Het is namelijk van belang dat bij alle jeugdigen persisterende rouwklachten op tijd kunnen worden herkend.

Daarnaast worden factoren die een rol kunnen spelen bij de ontwikkeling van persisterende rouw bij jeugdigen onderzocht. Eerder onderzoek suggereert dat factoren binnen het gezin van belang zijn. Daarom wordt in kaart gebracht in hoeverre de persisterende rouw van ouders van invloed is op de persisterende rouw van kinderen. Ook wordt bekeken of dit verband mogelijk te verklaren is door de reacties van de ouder op het verlies, zoals bijvoorbeeld vermijding van het praten over het verlies. In een latere fase van het onderzoek wordt op basis van deze informatie een hulpaanbod ontwikkeld.

Meedoen aan het TrafVic Kids onderzoek

Het is van belang dat zo veel mogelijk mensen meedoen aan het onderzoek. Naast kinderen en jongeren vragen we één ouder of verzorger om mee te

doen. Deelname is mogelijk wanneer (1) het kind 8 jaar of ouder is, maar jonger dan 19 jaar, en (2) het kind minimaal 6 maanden geleden een dierbare is verloren aan een verkeersongeval. Aan sommige onderdelen van het onderzoek kunnen ook kinderen en jongeren meedoen wanneer zij een dierbare zijn verloren aan een andere oorzaak dan een verkeersongeval. Meedoen bestaat voor iedereen uit het beantwoorden van vragen in een online interview (voor kinderen en jongeren) of in een online vragenlijst (voor ouders of verzorgers). Wanneer een verlies heeft plaatsgevonden door een verkeersongeval, is een gesprek tussen ouder en kind over het overlijden van de dierbare door een verkeersongeval ook onderdeel van het onderzoek. Daarnaast vindt er dan drie maanden later vervolgonderzoek plaats met een laatste interview met het kind en een laatste online vragenlijst voor ouders of verzorgers.

Deelname aan het onderzoek draagt bij aan het verbeteren van hulpmogelijkheden voor kinderen en jongeren die dat nodig hebben. Ook wanneer het weer beter gaat met het kind en de ouder na het overlijden van de dierbare, is deelname wenselijk. Zo kan de verscheidenheid aan reacties na een verlies in kaart worden gebracht.

Meer informatie over het onderzoek of aanmelden voor het onderzoek is mogelijk via: [op www.trafvickids.nl](http://www.trafvickids.nl). ♦

^a Afdeling Klinische Psychologie, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

^b ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum

^c Afdeling Klinische Psychologie, Faculteit Gedrags- & Maatschappijwetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen

^d GGZ Friesland

^e Afdeling Psychologie, Gezondheid & Technologie, Faculteit Behavioral Management and Social Sciences, Universiteit van Twente

Literatuurlijst

1. Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2013/32/jaarlijks-verliezen-ruim-6-duizend-minderjarige-kinderen-eeen-of-beide-ouders>
2. Zie <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2011.101>
3. Zie <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.09.002>
4. Zie <https://doi.org/10.1177/0004867420967420>